

O‘ZBEKISTONDA TADBIRKORLIKDAGI YUTUQLAR VA INVESTORLARGA BIZNESDA YARATILAYOTGAN QULAYLIKLAR

Zulpanova Matluba

*Chilonozor 2-son kasb-hunar maktabi
“Maxsus fanlar” kafedrasi o’qituvchisi*

O‘zbekistonda 2024-yilning yanvar—mart oylarida asosiy kapitalga o‘zlashtirilgan investitsiyalar hajmi 107,1 trln so‘mni tashkil etgan. Ma‘lum etilishicha, shundan asosiy kapitalga o‘zlashtirilgan jami xorijiy investitsiya va kreditlar ulushi 68,9 foizga yetgan. O‘zlashtirilgan jami xorijiy investitsiya va kreditlar hajmida eng yuqori ulushga ega bo‘lgan investor davlatlar:

- Xitoy – 23 foiz;
- Rossiya – 13,8 foiz;
- Turkiya – 8,5 foiz;
- Saudiya Arabistoni – 7,2 foiz;
- BAA – 4,8 foiz;
- Germaniya – 3,8 foiz

Investitsiya (lotincha: *investio* –“o‘rash”) -

iqtisodiyotni rivojlantirish maqsadida o‘z mamlakatida yoki chet ellarda turli tarmoqlarga, ijtimoiy-iqtisodiy dasturlarga, innovatsiya, tadbirkorlik loyihalariga uzoq, muddatli kapital kiritish (qo‘yish). Pulning vaqt (zamon)ga bog‘liq qiymati nazariyasiga ko‘ra, investitsiya kelajakda naf olish maqsadida mablag‘lar qo‘yishdir. Investitsiya kapitalni muayyan muddatga bog‘lashni yoki band qilishni bildiradi. Bundan asosiy maqsad kapital qiymatini saqlab qolish yoki bo‘lmasa kapital qiymatini vaqtda o‘stirib borishdir. Iqtisodiy mazmuni jihatdan investitsiya turli faoliyatlarga safarbar etilgan moddiy, nomoddiy boyliklar va ularga bo‘lgan huquqlarni aks ettiradi. Investitsiya sifatida pul, qimmatli qog‘ozlar (aksiya, obligatsiya, sertifikat, veksel), yer, bino, inshoot kabi boyliklarintellektual mulk bo‘lgan ilmiy kashfiyotlar, ixtirolar va b. ishlatiladi. Investitsiya loyihalariga mablag‘ qo‘yuvchilar — investorlar davlat, kompaniya, korxonalar, chet ellik fuqarolar, aholi va boshqalar bo‘lishi mumkin.

Uning quyidagi turlari mavjud: davlat investitsiyasi — davlat byudjeti va moliya manbalari hisobidan kiritiladi; chet el investitsiyasi – xorijiy davlatlar, banklar, kompaniyalar, tadbirkorlar tomonidan kiritiladi; xususiy investitsiya — xususiy, korporativ xo‘jalik va tashkilotlar, fuqarolar mablag‘lari, shu jumladan,

shaxsiy va jalb qilingan mablag‘lar hisobidan qo‘yiladi. Investitsiya qo‘yilish shakliga qarab moliyaviy (portfel) va real (ishlab chiqarish) investitsiyaga bo‘linadi. Moliyaviy (portfel) investitsiya — aksiya, obligatsiya va b. qimmatli qog‘ozlarni sotib olishga qo‘yiladigan investitsiya, ; real investitsiya — moddiy ishlab chiqarish (sanoat, qishloq xo‘jaligi, qurilish va b.) sohasiga, moddiy-ashyoviy faoliyat turlariga uzoq, muddatli mablag‘lar qo‘yish shakllarida amalga oshiriladi. Jahon tajribasida investitsiyani moliyalashtirish turli usul va shakllarda, shu jumladan, korxonalarini aksiyadorlashtirish va aksiyalarni joylashtirish, byudjet mablag‘lari, bank kreditlari, lizing, bevosita chet el investitsiyalari, ipoteka, byudjetdan tashqari maxsus fondlar, amortizatsiya va xo‘jalik yuritish sub‘yektlarining boshqa mablag‘lari hisobiga amalga oshiriladi.

O‘zbekistonda 3 yildan ortiq ishlayotgan korxonalar ulushi 76 foizni tashkil etib, ilk marta 300 mingtaga yetdi. Xususiyl sektorda 5 mln so‘mdan ortiq maosh oladigan ishchilar soni 1 milliondan oshdi, dedi prezident. Qolaversa, u O‘zbekistonda investorlarning biznes qilishga ishonchi ortib borayotganiga e‘tiborli Tomoni bo‘lmoqda.

Shavkat Mirziyoyev 2024-yil 20-avgust kuni Nukus shahrida tadbirkorlar bilan bo‘lib o‘tgan ochiq muloqot chog‘ida erishilgan yutuqlar bilan o‘rtoqlashar ekan, O‘zbekistonda tadbirkorlik faoliyatiga investorlarning ishonchi ortib borayotganini ta’kidlab o‘tganlarini o‘zi yurtimizda ushbu soha berilayotgan ulkan imkoniyatlardan darak berib, quvontiradi. Davlatimiz rahbarining ta’kidlashicha, o‘zidan boshlab bosh vazir, bosh vazir o‘rinbosarlari, vazirlar, hokimlar, Savdo-sanoat palatasi, Biznes ombudsman — barcha rahbarlar yil bo‘yi tadbirkor bilan doimiy muloqotda bo‘lgan. Tadbirkorlar ko‘targan 700 dan ortiq masala, tashabbus va yangi loyihalar qo‘llab-quvvatlangan, 8 trln so‘m qo‘shimcha mablag‘ ajratilgan. Sanoat, qishloq xo‘jaligi, xizmatlar rivoji, tadbirkorlik infratuzilmasi uchun yana 18 trln so‘m yo‘naltirilgan.

Bundan tashqari, mahalladagi mikroloyihadan tortib, megaloyihagacha qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha yangi tizim yo‘lga qo‘yilgan. Prezidentimizning so‘zlariga ko‘ra, ilgari kredit, bozor topish, infratuzilma bilan bog‘liq muammolar, tinimsiz “tekshir-tekshirlar” sababli 60 foiz yangi tadbirkorlar faoliyati birinchi yilning o‘zidayoq to‘xtab qolgan. Bu yilning o‘zida tadbirkorlarning tovar aylanmasi o‘tgan yilga nisbatan 25 foizga ko‘payib, 986 trillion so‘mga yetdi. Yillik aylanmasi 10 mlrd so‘mdan 100 mlrd so‘mgacha bo‘lgan o‘rta korxonalar 2 karra ko‘paydi. Aylanmasi 100 mlrd so‘mdan ortiq yirik korxonalar esa 2200 tadan oshdi. Bu ham o‘tgan yilga nisbatan 2 baravar ko‘p bo‘ldi. Soliq, bank, moliya, butun iqtisodiyot kompleksi

“mahallabay” va “mijozbay” ishlashni boshlagani natijasida oldin zarar bilan ishlagan 16 ming korxonalar yarim yilda 6,5 trillion so‘m foydaga chiqdi, dedi prezident.

Bugungi kunda 100 tadan ortiq ishchisi bor korxonalar 3 mingga yaqinlashib, ulardagi ish o‘rni bir yilda 440 mingga ko‘paydi. Xususiy sektorda 5 mln so‘mdan ko‘p maosh oladigan ishchilar 1 milliondan oshdi. Shundan 370 mingi 10 mln so‘mdan ziyod oylik oladi.

Tadbirkorlik reytingida “A” va “B” — yaxshi toifaga kiruvchi korxonalar 91 mingga ko‘paydi, yana 170 ming korxonalar “D” — eng yomon toifadan chiqarildi. Buning hisobiga soliq tekshiruvlari o‘tgan yilga nisbatan 2 karra, jumladan, kameral tekshiruvlar 3 karra qisqargani ma‘lum bo‘ldi. Shu davrda yirik soliq to‘lovchilar tushumlari 10 foizga, viloyat darajasidagi korxonalarda 25 foizga, tuman tadbirkorlari to‘layotgan soliqlar 40 foizga o‘tdi.

Tadbirkorlik yoki biznes (inglizcha: *business* – „bandlik“), deb har qanday qonuniy tijorat faoliyatiga aytiladi. Tadbirkorlik bilan shug‘ullanuvchi shaxs tadbirkor deyiladi. Xususiy tadbirkorlik kapitalistik iqtisodiyot negizidir. Sotsialistik iqtisodiyotlarda tadbirkorlik bilan hukumat, jamiyat yoki ishchilar kasaba uyushmalari shug‘ullanadi.

Tadbirkorlik xo‘jalik yuritish ko‘lamiga qarab, yirik, o‘rta va kichik turlarga bo‘linadi. Yirik tadbirkorlik ishlab chiqarishda 500 dan ortiq kishi band bo‘lgan, o‘rta tadbirkorlik esa 20–500 kishi band bo‘lgan korxonalar (firma) lar, kichik tadbirkorlik 10–20 va undan kam kishi ishlaydigan korxonalarni qamraydi. Yirik va o‘rta tadbirkorlikka, asosan, yirik ishlab-chiqarish, ko‘p sonli tovarlar chiqaradigan, mexanizatsiyalashgan hamda avtomatlashgan sohalar kiradi. Kichik tadbirkorlik qishloq xo‘jaligi, aholiga xizmat ko‘rsatish sohalarida keng tarqalgan. Kichik tadbirkorlik sharoitga tez moslasha olishi bilan boshqalaridan farqlanadi va shu bois u keng tarqalgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YHATI:

1. M.Y.Raximov, N.N.Mavlanov, N.N.Kalandarova “Iqtisodiy tahlil” O‘quv qo‘llanma. T.; “IQTISOD-MOLIYA”, 2022.
2. Z.Sagdillayeva, I.Choriyev, S.Hamidova, U.Yuldasheva “Iqtisodiy tahlil” Darslik. “IQTISODIYOT” 2020.
3. "American Heritage Dictionary". American Heritage Dictionary.
4. Longman Business English Dictionary, 2nd, Pearson Longman, 2007. ISBN 9781405852593. OCLC 954137383.
5. "Longman Dictionary of Contemporary English". Longman Dictionary of Contemporary English.
6. "Oxford Living Dictionaries". Oxford Living Dictionaries. Archived from the original on 2019-05-01.